

Zlatko Uzelac

(Institut za povijest umjetnosti, Zagreb)

BAROKNI PARTERNI VRT DVORCA ELTZ U VUKOVARU

UDK 712.253(497.5 Vukovar)

Pregledni rad

Primljeno: 3. 5. 2017.

U radu se objavljuje fotografija izgubljenog izvornog nacрта kompleksa dvorca Eltz iz sredine 18. stoljeća, na kojemu je uz projekt uličnog pročelja dvorca prikazan i tlocrt parternog geometrijskog vrta između dvorca i obale Dunava. Zajedno s fotografijom također izgubljenog nacрта izvedenog stanja kompleksa s kraja 18. ili početka 19. stoljeća, kao i drugim vjerodostojnim izvorima, ona svjedoči o izgledu baroknog kompleksa dvorca, izgrađenog 1750., i njegovog vrta. Dvorac i vrt projektirani su zajedno kao nedjeljiva cjelina, a obnova vrta u skladu sa sličnim obnovama francuskih geometrijskih vrtova u Europi, bila bi značajan prilog parkovskoj kulturi u Hrvatskoj.

Ključne riječi: Vukovar, dvorac Eltz, Anselmo Kasimir von Eltz-Kempenich, parkovska arhitektura, barokni parterni vrt, barokni dvorci, barok u Slavoniji

Novi barokni dvorac u sjedištu svog velikog vlastelinstva u Vukovaru izgradio je 1750. godine Anselmo Kasimir von Eltz-Kempenich.¹ Rođen 1709. u Koblenzu, Anselmo (Anselm) Kasimir je naslijedio vlastelinstvo 1743. nakon smrti svoga strica Philippa Karla von Eltza, nadbiskupa Mainza i kneza izbornika Svetog Rimskog Carstva. Nadbiskup tada najuglednije njemačke dijeceze, koja je donosila i titulu *primasa Germaniae*, te posebni položaj među elektorima kao njihovog medijatora, poglavito kod izbora novoga cara – a time formalno prve po rangu ličnosti do cara – kupio je slavonsko vlastelinstvo 1736. godine. Te je kobne godine, u kojoj je umro princ Eugen

¹ Gradnja je počela 1749., a manji završni radovi izvedeni su i 1751. Stjepan Sršan, „Arhivska građa vukovarskog vlastelinstva 1719. – 1945.“, *Arhivski vjesnik* 28 (1985), 158; Zlatko Karač, „Urbanistički razvoj i arhitektonska baština Vukovara od baroka do novijeg doba (1687 – 1945)“, u: *Vukovar, vjekovni hrvatski grad na Dunavu* (Zagreb, 1994), 274.

Savojski, već nastupilo primirje u ratu s Francuskom, započeto godinu dana ranije, a koje će formalno završiti 1738. Bečkim mirom i potvrdom velikih teritorijalnih gubitaka, posebno Lorene, kao i Napulja i Sicilije. Bit će to gorka uvertira u potpuni fijasko, koji će uslijediti već iduće 1739. s Beogradskim mirom i povratkom južne granice na Savu, krunom svih poraza koji su obilježili posljednje godine vladavine cara Karla VI. Rat s Francuskom i Španjolskom, koji se formalno vodio za nasljedstvo poljske krune, imao bi još teže posljedice za Sveto Rimsko Carstvo u promjenama granice na Rajni da nadbiskup Eltz nije čvrsto postavio obranu Mainza. On je imenovan nadbiskupom godinu dana prije početka rata, 1732., pripadajući kao kanonik u Mainzu i Trieru najbližem krugu Franza Georga von Schönborna, nadbiskupa Trieria, a time i najbližem krugu od povjerenja cara Karla.

Nadbiskup Eltz kupio je, dakle, četvrte godine nakon što je izabran za nadbiskupa ključne njemačke dijeceze u gradu na Rajni, jedno od najvećih i ponajbolje slavonsko vlastelinstvo, koje je bilo vrlo pogodno smješteno uz veliki (i plovni) Dunav. Ono je do tada pripadalo Johanu Ferdinandu Kuefsteinu (Kuffstainu), još jednoj ličnosti od posebnog povjerenja cara Karla, osobnom rizničaru i diplomatu koji je imao važnu ulogu u osiguravanju podrške Pragmatičkoj sankciji, pa su tako za najraniju povijest vukovarskog vlastelinstva vezane dvije ličnosti od posebne važnosti za osiguravanje nasljedstva carevoj kćeri Mariji Tereziji.²

Barokni dvorac iz 1750. godine, reprezentativno sjedište vukovarskog vlastelinstva

Kuefstein je vlastelinstvo stekao 1728. zamjenom za svoj posjed Diosek (u Slovačkoj, kod Trnave). Do tada je ono, kao i druga još neprodana ili nedodijeljena slavonska vlastelinstva pripadalo Dvorskoj komori. Uz iznesenu pretpostavku da je grof Kuefstein, kao prvi vlasnik vlastelinstva, u osam godina koliko ga je posjedovao (proširivši ga kupnjom i donacijama) možda u Vukovaru izgradio prvu, možda drvenu kuriju,³ koja se vjerojatno nalazila na mjestu kasnijih baroknih kurija, treba svakako primijetiti da je već grof Kuefstein možda pripremao gradnju i dvorca, te je za njega mogao dati izraditi i nacrt.

Na tu pomisao upućuje činjenica da je dvorac koji je 1750. u Vukovaru izgradio Anselmo Kasimir von Eltz svojom veličinom, ali i nekim drugim

² Nadbiskup Eltz i grof Kuefstein bili su u čestom osobnom diplomatskom kontaktu u nastojanjima za osiguranje pragmatičke sankcije, pa je nadbiskupu u njima zacijelo moglo biti ponuđeno vukovarsko vlastelinstvo. Kupljeno je za 175.000 guldena, a kupnju je podržao car Karlo jer je bio obavezan plaćati Eltzu po 5.000 guldena za zasluge dok se ne nađe odgovarajuće slobodno vlastelinstvo (Sršan, „Arhivska građa“, bilj. 1).

³ Karač, „Urbanistički razvoj“, bilj. 1.

osnovnim arhitektonskim karakteristikama bio ponešto srodan južnom krilu dvorca Greillenstein u Donjoj Austriji, sjeverozapadno od Beča, glavnom obiteljskom sjedištu grofova Kuefstein. Južno, ulazno krilo njihovog starog renesansnog dvorca, koji je oko 1720. barokizirao Hans Leopold, brat vlasnika Vukovarskog posjeda, a u barokizaciji je bilo i učešća Johana Bernharda Fischera von Erlacha,⁴ jednokatna je građevina s ulazom u središnjoj osi i s po pet prozorskih osi sa svake strane, pokrivena visokim šatorastim, četveroslivnim krovom s omanjim krovnim prozorima, a slično je tako bio građen i vukovarski dvorac. I on je imao središnje naglašeni ulaz na pročelju, također s po pet prozorskih osi sa svake strane, te visoki šatorasti četveroslivni krov s krovnim prozorima, no imao je znatno bogatije urešeno barokno pročelje nego dvorac u Austriji. Umjesto neobičnog i snažno predimenzioniranog ulaznog tornja u Greillensteinu, središnja os ulaza bila je u Vukovaru naglašena jednostavnim portalom s običnim vratima,⁵ ali i bogato oblikovanim središnjim krovnim visokim zabatom (koji je također ponovljen i na novom produženom neobaroknom pročelju s kraja 19. stoljeća).

Možda je Johan Ferdinand Kuefstain zamislio novi dvorac, a nadbiskup Eltz je kupujući veleposjed, jednako tako kao što je kupnjom posjeda naslijedio i izvanredni kartografski dokument s detaljnim prikazom cijelog vlastelinstva *Atlas vukovarskog vlastelinstva*, koji je za grofa Kuefsteina 1733. izradio kartograf Johann Philip Frost,⁶ mogao naslijediti također i projekt dvorca. U tom slučaju svojom arhitekturom dvorac bi zapravo pripadao sredini tridesetih godina 18. stoljeća, iako je bio fizički izgrađen petnaestak godina kasnije u samoj sredini stoljeća, no nastanak projekta jednako nije isključen ni desetak godina kasnije.

Stilski, on je svakako pripadao arhitekturi zrelog baroka austrijskog dijela carstva, jednako iskazanog u njegovim pročeljima kao i u tlocrtnoj dispoziciji, u čemu nema niti naznaka baroknog klasicizma, koji se redovito navodi kao stilska oznaka dvorca.⁷ Arhitektonski, to je i danas svakako jedan od naj-

⁴ Hans Sedlmayr, *Johann Bernhard Fischer von Erlach* (Wien – München, 1976), 241.

⁵ Tlocrtna dispozicija u dvorcu ukazuje da je izvorno možda postojala i zamisao o ulaznoj središnjoj veži, odnosno kolnom ulazu, sudeći po užem formatu prostorije iza vrata. Od toga se u izgradnji ili ubrzo nakon nje ipak odustalo, možda zbog nepovoljne okolnosti uzdizanja terena prema ulici, odnosno visoko uzdignutog sokla, povišenog zbog monumentalnog podruma pod građevinom, ili iz nekog drugog razloga.

⁶ Original je izložen u Gradskom muzeju grada Vukovara u dvorcu Eltz. Faksimilno izdanje atlasa objavljeno je u Osijeku 2006. (*Atlas vukovarskog vlastelinstva 1733.*, priredio Ante Grubišić, izd. Muzej Slavonije, Osijek). Karta Vukovara pokazuje da sjedište vlastelinstva tada još nije bilo formirano na mjestu kasnijeg kompleksa dvorca u Novom Vukovaru, nego zapadno od ceste, na mjestu kasnijih baroknih kurija.

⁷ Barokni klasicizam (pa i samo klasicizam) kao stilsku odrednicu arhitekture dvorca uvela je Anđela Horvat, određivši je isključivo na temelju netočne pretpostavke da je dvorac izgra-

vrjednijih baroknih dvoraca u Slavoniji i posve je očuvan u jezgri sadašnjeg, krajem 19. stoljeća u trećoj fazi njegovog građevnog razvitka dograđenog i arhitektonski restrukturiranog neobaroknog dvorca.⁸

Neposredno prije preuzimanja vukovarskog vlastelinstva Anselmo Kasimir je 1742.-1743. vodio gradnju glavnog obiteljskog sjedišta kempenichske grane Eltzovih, gradske palače Eltzer Hof u Mainzu,⁹ a tri-četiri godine nakon dovršetka gradnje u Vukovaru, 1754., donirao je gradnju vrlo lijepog rokoko portala na dominikanskom samostanu u rodnom Koblenzu.¹⁰ Ta djela, tipična za barok na srednjoj Rajni, nemaju stilskih dodirnih točki s njegovom gradnjom u Vukovaru, što također upućuje na to da je Anselmo Kasimir možda preuzeo gotov nacrt, najvjerojatnije bečke provenijencije, odnosno svakako iz austrijskog dijela carstva, a ne iz Porajnja.¹¹

To je bilo posve različito od gradnje dvoraca na Vukovaru najbližim susjednim vlastelinstvima u Nuštru i u Iloku. Tamo su njihovi vlasnici, koji također kao i grofovi Eltz nisu potjecali iz austrijskog dijela Carstva, nego iz udaljenijih zemalja,¹² donijeli sa sobom u Slavoniju (odnosno Srijem) duh arhitekture iz zemalja iz kojih su potjecali. U Nuštru je oko 1726. grof Maximilian Eugen Gosseau d'Heneuff, koji je bio sam i projektant, svoj dvorac izgradio kanatnom drvenom konstrukcijom kata na zidanom, svodnom prize-

---

đen "oko 1790." (Andela Horvat, *Spomenici u Hrvatskoj* (Zagreb, 1956), 128; ista, „Barok u kontinentalnoj Hrvatskoj“, u: *Barok u Hrvatskoj* (Zagreb, 1982), 98), što su potom prenosili uglavnom svi koji su o dvorcu pisali uz spominjanje njegovih stilskih karakteristika, pa također i onda kad bi iznosili točnu godinu gradnje, četiri desetljeća raniju.

⁸ Iako sa svojih jedanaest prozorskih osi nije bio većih dimenzija, nego se uklapao u okvire vlastelinske arhitekture na slavonskim, odnosno hrvatskim vlastelinstvima toga vremena, vukovarski barokni dvorac nipošto nije bio „skroman jednokatni dvorac“, pogotovo ne „skromna kurija“ (Mladen Obad Šćitaroci i Bojana Bojanić Obad Šćitaroci, *Dvorci i perivoji u Slavoniji – od Zagreba do Iloka* (Zagreb, 1998)), a niti „isprva skromna građevina“ (Vladimir Marković, „Dvorci 18. stoljeća – rafinirana upravna središta“, u: *Slavonija, Baranja i Srijem – vrela europske civilizacije*, katalog izložbe (Zagreb, 2009), 352). Štoviše, njegova arhitektura, koja se u svojoj ukupnoj vrijednosti dobro naslučuje posebno na projektu pročelja (unatoč nedovoljnoj jasnoći fotografskog snimka), ali također i povijesne okolnosti njegovog nastanka, ukazuju da je vjerojatno bio djelo nekog istaknutog i očito vrsnog, vjerojatno bečkog ili češkog arhitekta.

⁹ Regine Dölling, *Mainzer Barockpalais*, serija Rheinische Kunststaten, heft 127 (Köln, 1977), 35-36; Elisabeth Darapsky, *Mainz. Die Kurfürstliche Residenzstadt 1648 – 1792* (Mainz, 1995).

¹⁰ Peter Brommer i Achim Krümmel, *Kloster und Stift am Mittelrhein* (Koblenz, 1998).

¹¹ Mainzer Hof tipičan je primjer baroka uz Rajnu, s jednostavnim pročeljima bez ukrasa i gusto poredanim razmjerno velikim prozorima te mansardnim krovijem; dakle, po svemu u arhitektonskoj tipologiji različito od arhitekture dvorca izgrađenog u Vukovaru.

¹² Nasljedni vlasnici dvaju susjednih velikih vlastelinstava, sa sjedištima u Iloku i Vukovaru, bili su nećaci najviših crkvenih velikodostojnika. U Iloku samoga pape, a u Vukovaru primasa *Germaniae*.

mlju dvorca, u duhu arhitekture sjeverne Europe, odakle je potjecao, a stilski tom dijelu kulture baroka pripada i dvorska kapela iz istog vremena, koja je 1737. postala i župnom crkvom.¹³ U Iloku su srijemski knezovi Odeschalchi, koji su živjeli u Rimu, u svom iločkom dvorcu, koji su adaptirali u okvirima znatnim dijelom očuvanih snažnih zidova srednjovjekovno-renesansnog dvorca knezova Iločkih, prema Vladimiru Markoviću, u jednoj od faza postupnog formiranja današnje cjeline dvorca, izgradili „rimsko pročelje“ okrenuto dvorišnoj strani i Dunavu. Pročelje, koje je nedavno na taj način prezentirano, odaje „rimski arhitektonski ukus druge polovice 18. stoljeća“, odnosno duh „rimskog kasnobaroknog klasicizma“.¹⁴

Vukovarski dvorac Anselma Kasimira von Eltza bio je kasnije, vjerojatno 1824., najprije produžen prema sjeveru za osam dodatnih prozorskih osi. Šatorasti četveroslivni krov zamijenjen je tada dvoslivnim, ali pročelja dograđenog dijela bila su jednako oblikovana kao i na postojećem, sedamdesetak godina starijem dijelu dvorca.

U trećoj fazi, kruni svoga prostornog razvitka, dobio je dvorac konačni izgled pri kraju 19. stoljeća, 1895., izvanrednim projektom neobaroknog proširenja i pregradnje cijelog kompleksa, bečkog arhitekta češkog porijekla Viktora Siedeka, prema kojemu je gradnja cjeline bila posve dovršena 1907. preuređenjem i dogradnjom sjevernog krila.¹⁵ Arhitektura baroknog dvorca ostala je srce njegove, prvenstveno unutrašnje arhitekture, s izvornim rasporedom prostorija, pokrivenih baroknim svodovima u prizemlju, kao i u velikom podrumu pod cijelom građevinom. No, u vanjskom izgledu proširene cjeline ostala je naoko posve skrivena, prvenstveno zbog prostornog pomaka novog, za jedan kat dograđenog neobaroknog središnjeg rizalita glavnog krila, postavljenog u novu središnju os. Ipak, svi glavni oblikovni elementi izvornih baroknih pročelja dvorca očuvani su, a Siedekovim su projektom prihvaćeni i ponovljeni u dograđenim dijelovima nove skladne neobarokne cjeline, kao što su bili opetovani i u prvom proširenju dvorca u prvoj polovini 19. stoljeća.

¹³ Zlatko Uzelac, „Dvorac Gosseau-Sándor-Khuen u Nuštru“, u: *Nuštar*, zbornik (Zagreb, 1996), ur. Marina Ljubišić, 127-153.

¹⁴ Vladimir Marković, „Rimsko pročelje dvorca Odeschalchi u Iloku“, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 27 (2003).

¹⁵ O građevinskom razvoju dvorca v. Đuro Šimičić, Eduard Hudolin, Marija Antić, Dijana Požar, Andrea Šimičić i Boris Vučić Šneperger, *Elaborat Hrvatskog restauratorskog zavoda* (Zagreb, 2010), te osobito Dijana Požar, *Vlastelinski sklop grofova Eltz u Vukovaru, povijesni razvoj i smjernice za obnovu*, magistarski rad (Zagreb, 2012).

Fotografija izvornog nacrtu kompleksa dvorca iz sredine 18. stoljeća, s uličnim pročeljem dvorca i projektom parternog vrta

O tome da su i u prvoj dogradnji dvorca na dograđenom dijelu ponovljeni postojeći oblikovni elementi baroknih pročelja već se moglo ponešto zaključiti i na temelju vrsnog likovnog i arhitektonski vjerodostojnog prikaza dvorca, koji prikazuje izgled dvorišne strane dvorca nakon prve dogradnje, na poznatoj slici iz ciklusa s prizorima s vukovarskog vlastelinstva koje je dao naslikati Emmerich Josef von Eltz (umro u Vukovaru 1844.),¹⁶ a koji je i dogradio dvorac.¹⁷

No, o izvornom izgledu baroknog dvorca s njegove glavne, zapadne strane, okrenute gradskoj ulici, a također i o cjelini kompleksa dvorca onako kako je bio izvorno zamišljen, svjedočio je jedan po sebi izvanredan i za to vrijeme u našoj baštini posve rijedak dokument – vjerojatni izvorni projekt dvorca i vrta. Čuvao se, prema nekim vijestima u samoj zbirci vukovarskog muzeja, u ostavštini grofova Eltz, no preostala je samo jedna njegova vrlo nekvalitetna fotografija, na kojoj su pojedini detalji jedva vidljivi, ali koja i u tom stanju predstavlja danas prvorazredni i za povijest baroka u Hrvatskoj iznimno dragocjeni dokument (sl. 1). Okolnosti u kojima je fotografija nastala nisu poznate,¹⁸ kao što nisu poznate ni okolnosti nestanka nacrtu. U pripremnim istraživanjima za obnovu dvorca, fotografiju je pribavio vrijedni restaurator i inicijator programa obnove kompleksa dvorca Đuro Šimičić (1956.-2009.), no u samim radovima na projektiranju vrta, odnosno novog uređenju dvorišta dvorca, ona nije korištena niti uvažena u analizama i valorizaciji, niti u projektiranju vrta.¹⁹

Na fotografiji snimljenoj uz korištenje blica u enterijeru, papir s projektom kompleksa dvorca prikazan je pričvršćen priručno na dasci. Bio je u do-

¹⁶ Oto Švajcer, „Dileme oko vukovarskih pejzaža“, *Peristil* 16-17 (1973-74), 169-180. Slike su ponovo okupljene i od 2013. izložene u stalnom postavu Muzeja grada Vukovara u obnovljenom dvorcu Eltz.

¹⁷ Anđela Horvat je dogradnju (ili dogradnje), temeljem natpisa na dovraticima smjestila u 1824. ili/1811. Horvat, *Spomenici*, bilj 6, 98.

¹⁸ Snimljena je u enterijeru, provizorno postavljena na pridržanu dasku, pa se čini da je nastala u posebnim okolnostima i u određenoj improvizaciji, što objašnjava nisku fotografsku razinu i nažalost znatno, a u nekim važnim detaljima i bitno smanjenu čitljivost.

¹⁹ Đuro Šimičić je preminuo prije dovršetka valorizacije kompleksa. Kopiju fotografije posjeduju Hrvatski restauratorski zavod, Gradski muzej u Vukovaru te Ministarstvo kulture, a dostupna je i na web stranici Ministarstva (<http://www.min-kulture.hr>; *Ministarstvo kulture RH, obnovljena spomenička cjelina kompleksa dvorca Eltz, fotogalerija*). Do tada nepubliciranu i široj javnosti nedostupnu fotografiju, u sklopu rada na valorizaciji vukovarskog vrta, postavili su na web stanicu Ministarstva kulture 2013. arh Bruno Diklić, konzervator u Upravi za zaštitu kulturne baštine, i autor ovoga teksta, no nije ni od tada privukla posebnu stručnu pažnju.

brom stanju i s još jasno vidljivim nacrtom, osim što je na cijeloj desnoj strani nedostajao manji dio papira, uključujući i obrub. Da se radilo vjerojatno o autografskom djelu samog projektanta, ukazuje visoka crtačka razina prikaza i pažljiva doradenost, s nizom dodatnih vješto crtanih stilsko-dekorativnih detalja, poput rokoko kartuše, oznake strana svijeta, a napose samog prikaza projektiranog kompleksa dvorca. Projekt je bio uokviren jačom (trostrukom) linijom, kojoj je gornji lijevi ugao ukrašavao manji, ali bogato razvedeni rokajni medaljon.

Prikaz dvorca u pogledu na njegovo ulično pročelje smješten je u donjem dijelu crteža, dok je u preostalom, većem dijelu projekt baroknog geometrijskog parternog vrta. Svojom arhitekturom i dimenzijama ovaj karakteristični *jardin á la française* bio je posve usuglašen s arhitekturom dvorca i s njim je činio neodvojivu cjelinu. U donjem lijevom uglu crteža, ispod nažalost više nečitljivog kraćeg natpisa, s potpisom, možda projektanta, ponovljen je u minijaturi projekt vrta. Taj dodatak je bio vrlo umanjena skica projekta vrta, ali se od prikaza na većem crtežu razlikovala po tome što je imala najmanje jedan red kvadratnih polja vrta više na južnoj strani. Dodan je očito da se ukaže na ideju mogućeg proširenja vrta prema jugu, što je ovisilo o otkupu parcela, a što nije moglo biti, a nije bilo ni potrebno prikazati na velikom crtežu.

Uz lijevi rub vrta, na mjestu gdje je u tlocrtu samo neizgrađeni, „prazni“, gospodarski dio dvorišta, bila je nacrtana raskošna kartuša s asimetrično, na rokoko način, oblikovanom maštovitom varijacijom rokajnih ukrasa. Oblikovno se povezivala s manjim srodnim crtežom medaljona na obližnjem uglu okvira, a čini se da je zapravo samo nosila na niti ispod nje „obješen“ medaljon oznake strana svijeta. Pojačavala je raskoš projekta partera vrta s njegovim projektiranim „broderijama“ smještenim na četiri središnja polja vrta, pa također i sam projekt pročelja dvorca.

Iako je projekt dvorca u pogledu na njegovo zapadno pročelje na fotografiji u detaljima nažalost gotovo posve nečitljiv, on ipak pokazuje da je barokni dvorac bio izvrsno projektirana građevina, s razmjerno bogato oblikovanim pročeljima, izgrađen u dimenzijama srodnim ostalim baroknim dvorcima na slavonskim, odnosno hrvatskim vlastelinstvima toga vremena. Jednokatni dvorac s jedanaest prozorskih osi, bio je pokriven visokim četvoroslivnim krovom, visokim gotovo kao i pročelja. Tri središnje prozorske osi, s ulaznim vratima u sredini, obuhvaćao je i tako naglašavao njihovu centralnost dvostruko stupnjevani zabat u zoni krovništva, čije su stranice bile svinute i ukrašene volutama i drugim ukrasima, kao što je i samo pročelje bilo bogato raščlanjeno. Može se na fotografiji tek naslutiti, ali i to je posve dovoljno, da je raščlamba izvornog pročelja bila najmanje posve srodna, a vjerojatno i identična onoj koju nalazimo na kasnijim prikazima dvorca, odnosno onakvoj kakva je i danas, nakon što je bila prihvaćena i obnovljena u Siedekovom rješenju (kao

što je njegovim projektom obnovljen i ulični krovni zabat, pomaknut u novu os, te opetovan i na dvorišnom pročelju). Također su izvorno bili projektirani i bogato oblikovani reprezentativni krovni otvori. Prostirali su se tako da su na uličnom pročelju sa svake strane krovnog zabata bila po dva otvora, ali su se također nastavljali i na bočnim stranama krovišta (gdje je stajao po jedan otvor), a također zacijelo i na dvorišnoj strani, gdje su na dvorišnom pročelju bili kao i danas glavni ukras krovišta, zajedno s dva snažna dimnjaka na samim rubovima sljemena.

Iako je pročelje dvorca dano u pogledu, a projekt vrta i cijelog dvorišta u tlocrtu, nema sumnje da su bili postavljeni u međusobno usuglašenom realnom prostornom odnosu koji prvenstveno određuje središnja os ulaza u dvorac, a koja se nastavlja u produžetku u osi središnje staze vrta iza ulaznih vrata u ogradu vrta.

Vrt je bio posebno odvojen ogradom i postavljen na određenu distancu od dvorca (ona je, kao što će se vidjeti, bila odmjerena približno u širini tlocrta dvorca), no zajednička os simetrije čvrsto povezuje arhitekturu dvorca i vrta u jednu prostornu i arhitektonsku cjelinu. Ograda vrta na zapadnoj strani prikazana je također u pogledu, a u ostalom dijelu tlocrtno, jer je očito na svim stranama bila jednako oblikovana. Bila je projektirana u skladu s cjelinom projekta vrta, s izražajno oblikovanim gornjim dijelom, gdje se izmjenjuje ritam snažno naglašenih polukružnih i nešto nižih trokutastih završetaka ograde. Visinom slična visini puno jednostavnije drvene ograde dvorišta prema ulici, a koja je također prikazana u pogledu na istom crtežu (sa zidanim stupovima ulaznih vrata u dvorište, smještenim s jedne i druge strane pročelja dvorca), bila je očito također drvena, ali građena od lijepo tesanih letvi i vjerojatno bojana ili bar kao takva projektirana.

Barokni parterni vrtovi u Hrvatskoj i Slavoniji u 18. stoljeću

Od posebne je vrijednosti danas sam projekt vukovarskog vrta, ne samo zato što se radi o jedinom poznatom izvornom projektu parternog vrta 18. stoljeća kod nas,²⁰ u vrsti dokumenta koji je i u zemljama s neusporedivo bogatijom baštinom parkovske arhitekture rijetkost, nego osobito zato što se francuski barokni parterni vrtovi posve rijetko mogu uopće naći u ne osobito

²⁰ Mladen Obad Šćitaroci i Bojana Bojanić Obad Šćitaroci, navodeći da „u nedostatku nacрта i pisanih podataka za istraživanje perivoja i dvorskih sklopova u baroknom razdoblju“ ključnu ulogu ima knjiga *Status Familiae Patachich* iz 1740., dodaju: „iako su crteži – akvareli risani prema sjećanjima i opisima“ (Mladen Obad Šćitaroci i Bojana Bojanić Obad Šćitaroci, „Barokna perivojna arhitektura u Hrvatskoj“, u: *Sic ars deprenditur arte: zbornik u čast Vladimira Markovića* (Zagreb, 2010), 440). O insuficijenciji izvornih dokumenata v. također i Mladen Obad Šćitaroci, *Hrvatska parkovna baština – zaštita i obnova* (Zagreb, 1992).

velikom bogatstvu parkovske arhitekture 18. stoljeća u Hrvatskoj, pa tako i u Slavoniji.

Vjerojatno prvi parterni vrt u Hrvatskoj koji je imao projektirane također i vitičaste barokne *broderie* podigao je 1724. u Slavonskom Brodu Johann Trenck, otac Franje Trencka.²¹ Trenck je uredio vrt uz novu jednokatnu kuriju za stan zapovjednika, koju je podigao u Brodu na Hornwerku Tvrđave već u prvoj godini u kojoj je preuzeo zapovjedništvo od Maximiliana Petraša. Još od 1722. on je u Brodu bio Petrašev zamjenik u vrijeme dok je Petraš preuzeo i zapovjedništvo u Osijeku. Vrt je najprije (i najdetalnije) prikazan na aksonometrijskom izvještajnom planu o stanju gradnje Brodske tvrđave iz 1724. ing. Clauda de Rochetta, koji je tada nekoliko godina vodio gradnju tvrđave, pa je moguće, a i vrlo vjerojatno, da je on bio i projektant vrta.²²

Uz još dva, također slavonska, primjera na vlastelinstvima u Nuštru i Vukovaru, barokni parterni vrtovi *à la française* postojali su u Hrvatskoj još samo, koliko je danas poznato, uz dvorac grofa Aleksandra Patačića (1697.-1747.) u Vrbovcu, te kod njegove kurije u obližnjem Rakovcu kod Zeline, a Patačić je uredio i omanji vrt uz svoju kuću u Varaždinu.²³ Osobito se svojim baroknim „broderijama“ i uopće uređenjem vrta isticao ograđeni vrt u Vrbovcu, izgrađen tridesetih godina 18. stoljeća kao zasebna cjelina smještena nedaleko od starijeg utvrđenog renesansnog barokiziranog dvorca, koji je još bio okružen opkopom.²⁴

²¹ Johann Heinrich von der Trenck rođen je u istočnoj Pruskoj, vjerojatno u mjestu Fischhausen blizu Königsberga, smještenom na sjeveru lagune rijeke Visle uz Baltičko more, danas Primorsk u ruskoj enklavi Kalinjingrad, u staroj pruskoj plemićkoj obitelji.

²² Preslik Rochettovog plana u: Mirko Marković, *Brod, kulturno-povijesna monografija* (Slavonski Brod, 1994). Plan ing. Rochetta bez rednog broja donesen je drugi po redu u bloku planova između stranica 116 i 117. U smanjenom formatu također u: Josip Kljajić, *Brodska tvrđava* (Slavonski Brod, 1998), 61. Dva polja reprezentativnog dijela vrta s broderijama bila su postavljena pred zapadnim pročeljem kurije, s tim da je prvo polje uz pročelje bilo kvadratnog, a drugo, zapadnije pravokutnog formata, čime je bila u pogledu iz kurije iluzionistički „produbljena“ perspektiva. Parter s dijagonalno ukriženim stazama zbog toga je na oba polja bio jednako oblikovan.

²³ Njihov izgled prikazan je okvirno na akvareliranim crtežima u knjizi *Status familiae Patachich sive notitia illius universalis honorifica aequae ac utilis ex archivis et documentis authenticis desumpta ac Viennae in hunc librum anno DDCCXXXI*, koja se čuva u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, dostupna na: <http://stari.nsk.hr/Bastina/knjige/Status_familiae_Patachich.html>. Dvorac u Vrbovcu izgorio je već 1755. i potom je porušen, a od njega je do danas ostala tek jedna omanja kula. Parterni vrt uz dvorac stajao je zapadno od dvorca, na površini na kojoj su danas izgrađene novije zgrade centra Vrbovca.

²⁴ Vrtovi Aleksandra Patačića u Vrbovcu i Rakovcu razlikovali su se od slavonskih primjera po tome što nisu bili povezani s arhitekturom dvorca, nego su stajali kao od njih odvojene i zasebne cjeline.

U Slavoniji još jedini (osim Trenckovog vrta u Brodskoj tvrđavi) vukovarskom vrtu sličan, a površinom i nešto veći, parterni barokni vrt francuskog tipa postojao je u kompleksu dvorca susjednog vlastelinstva u Nuštru, no od njega je ostao samo opis, a utvrdili smo mu i nekadašnji točan položaj i dimenzije.²⁵ Izgradio ga je nuštarski vlastelin Maximillian Eugen Gosseau d' Heneuff 30-ih godina 18. stoljeća, pa je prije gradnje vrta u Vukovaru on već postojao dvadesetak godina, a upravo u vrijeme kada je dovršena gradnja dvorca u Vukovaru, i vjerojatno započelo uređivanje vrta, nuštarsko vlastelinstvo preuzeo je novi vlasnik baron Mihael Sándor de Szlavnitza. Vrt u Nuštru je imao dimenzije 140 x 130 metara, bio je također ograđen ogradom, a imao je i križni raspored staza s četiri velika središnja polja. Bio je ispunjen egzotičnim biljem, koje se spominje u opisu, ali njegov parterni način ukrašavanja možemo samo pretpostaviti, iako je uređenje na francuski način vrlo izvjesno.

Za povijest parkovske arhitekture, ne samo u Slavoniji, od osobite je vrijednosti također već i sama vijest, još iz 15. stoljeća, povezana s drugim Vukovaru susjednim posjedom, u Iloku. Tadašnji titularni bosanski kralj Nikola Iločki 1475., po povratku s hodočašća u Rim, iz Ferrare, gdje je bio gost vojvode Ercola d'Este, nakon što su mu se osobito sviđjeli tadašnji novi renesansni „vrtovi na ferarski način“, sa sobom je, na vojvodinu preporuku, osim trojice graditelja, u Ilok poveo i jednog vojvodinog vrtlara.²⁶ Vlastelinski vrt mogao se u Iloku nalaziti prije svega na terasama koje su se spuštale od dvorca na strmoj padini prema Dunavu. Sličan položaj imali su i vrtovi koje je nešto kasnije uređivao kralj Matija Korvin u Budimu uz budimski kraljevski dvor.

Projekt baroknog parternog vrta dvorca Eltz iz sredine 18. stoljeća

Arhitektonsko, odnosno hortikulturno, rješenje vrta dvorca Eltz temeljilo se na karakterističnoj ideji središnja četiri pravokutna polja koja određuju križni raspored staza i naglašavaju središnju os simetrije, kao i širinu pročelja dvorca (sl. 3), koje je na toj istočnoj strani okrenuto Dunavu i otvoreno pogledu s brodova koji su njime plovili. Uglovi su im konkavno bili polukružno skošeni (u geometriji i usuglašenoj veličini s polukrugovima ritma ograde), jednako kao i kod svih drugih manjih polja, pa su se u križanjima staze tako proširivale u različitim vrstama susreta formi. Iza travnatih bordura okvira ploha središnjih polja, na kojima su u ravnomjerno odmjerenom ritmu postavljene karakteristični stožasti soliterni grmovi šišanog šimšira (prikazani projektno u pogledu), prostirala se središnja oblikovna tema vrta u raskošno projektiranim baroknim oblicima nisko šišanih živica.

²⁵ Zlatko Uzelac, bilj. 11.

²⁶ Stanko Andrić, „Od Iloka do Rima: talijansko putovanje Nikole Iločkoga“, *Hrvatska revija* XV/1 (2015).

Dva po dva velika središnja polja jednako su bila međusobno oblikovana u varijacijama simetričnih oblika *parttere de broderie*, koji generiraju iz oblika palmeta i raznovrsnih vitica. U poprečnoj osi središnja su polja bila planirana u povećanom odmaku, dodatno odvojena uskim travnatim trakama, na kojima su bila postavljena po tri stožasta soliterna grma šimšira, pa je poprečna staza tako proširena i razdijeljena u trostruku stazu, a njeno središte rašireno u centralno križište s proširenom stazom u glavnoj osi. _

Uz četiri središnja polja u arhitektonskom rješenju vukovarskog vrta bila su dodana sa sjeverne strane linearno četiri manja, također pravokutna polja (konkavnih uglova), od kojih su središnja zamišljena malo veća. I ona imaju travnate okvire sa soliternim stošcima šimšira na njima, no središnje površine bile su im ispunjene gredicama (kod manjih polja poprečno, a kod većih uzdužno položenim), očito namijenjenim sadnji cvijeća.

Jednako tako i s južne strane (desne u odnosu na os prema Dunavu) bila su projektirana također četiri istovrsna manja rubna polja, no dvostruko veće širine od onih na sjevernoj strani. Time je izbjegnuta striktna simetričnost cjeline, koja bi se ovdje pojavila da su polja s cvjetnim gredicama veličinom bila ista, ali ta su polja zapravo otvarala dodatno područje vrta prema jugu i kroz njih je bila zamišljena široka središnja staza kojom bi se, da nije bilo ograde vrta, mogla otvoriti izravna šetnica kroz vrt od gradske ulice kod kapele sv. Roka do obale Dunava, okružena cvjetnim površinama. I južnije od te šetnice nastavljao se još jedan simetrični red polja, a kao što je rečeno, zamišljeno je i daljnje moguće proširenje prema jugu s još jednim dodatnim mogućim redom polja. Duž ruba cijelog vrta prema Dunavu stajala je također ograda, ali ona je ovdje bila predviđena s otvorenim prolazima, s povišene terase gdje se vrt otvarao rijeci.

Arhitektonski snimak izvedenog vrta s kraja 18. ili početka 19. stoljeća

Osim projekta dvorca i vrta iz sredine 18. stoljeća, istu sudbinu doživio je još jedan sličan dragocjeni dokument, nastao najkasnije na početku 19. stoljeća. I on je očuvan samo na fotografiji, snimljenoj na istoj dasci kao i prethodni, i čini se u istim okolnostima. Original je izgubljen, ali je snimak znatno veće kvalitete i razmjerno dobro čitljiv.²⁷

Radi se o nacrtu cijelog kompleksa dvorca, koji, čini se, predstavlja detaljni, geodetski razmjerno precizni arhitektonski snimak postojećeg stanja prostorne cjeline. Na njemu je prikazan i tlocrt prizemlja dvorca, kao i tlocrt dijela pomoćnih zgrada uz tadašnji sjeverozapadni rub dvorišta, zatim tlocrt kapele sv. Roka prije njenog preuređenja, a nacrt sadrži i snimak cijelog vrta

²⁷ Na njega se također odnose svi isti podaci izneseni u bilj. 18.

s parcelacijom staza i bordurama središnjih, kao i manjih rubnih polja, pa i s rasporedom stožaca šimšira na njima, ali ne i baroknih parternih „broderija“, kao ni rasporeda ploha za cvjetnice na rubnim „gredicama“ (sl. 4). Nacrt potječe s kraja 18. stoljeća, a svakako je nastao prije 1805., kada je dogradnjom izmijenjena kapela sv. Roka, koja je prikazana još u svom izvornom tlocrtu.²⁸

Prikaz vrta na planu pokazuje da je u njegovoj realizaciji došlo do određenih odstupanja u oblikovanju u odnosu na projekt iz vremena gradnje dvorca. U ogradi koja okružuje cijeli vrt postojala su, za razliku od prvog projekta, samo jedna vrata – ona u osi ulaza na pročelju dvorca. Središnja četiri velika polja izvedena su izduženije nego što je to bilo u projektu, jer je u izvedbi smanjena širina poprečne staze. S unutrašnje strane ograde postavljena je cijelim okvirom traka travnjaka, a izmijenjen je i raspored uskih razdjelnih travnatih traka staza uz uže strane središnjih pravokutnih polja. Bočna polja izvedena su pojednostavljeno u ujednačenim dimenzijama, a južno od staze nije bilo dodatnih proširenja vrta. Ograda vrta prema Dunavu nije podignuta na rubu lesne terase, nego je spuštena u njeno podnožje, bliže samoj obali rijeke, pa je pogled iz vrta s terase, ali isto tako i pogled s Dunava na vrt i dvorac, ostao posve otvoren.

Budući da na snimku postojećeg stanja vrta nisu prikazane barokne „broderije“, kao glavno obilježje oblikovnog bogatstva parternog francuskog vrta, kao ni cvjetne površine na rubnim poljima uz njih, moglo bi se pomisliti da možda one nisu ni bile izvedene. No, dvojbe nema, jer su jasno nacrtane kao postojeće i na jednom važnom prikazu Vukovara iz 18. stoljeća: u dnu karte posjeda koju je izradio kartograf Franz Xaver Blumen 1759., pa je očito da je park bio dovršen; štoviše, da je bio dovršen u isto vrijeme kada je izgrađen i dvorac, odnosno neposredno iza toga (sl. 4). Možda je na kraju 18. stoljeća, u vrijeme izrade nacrt, a u uvjetima izmjene ukusa, taj ključni i najosjetljiviji element baroknog vrta, koji zahtijeva stalni i stručni svakogodišnji sezonski napor u održavanju i obnavljanju, bio zanemaren, pa naposljetku i dokinut i zamijenjen travnjakom, što je onda bila samo uvertira u promjenu koja će nastati promjenom koncepcije uređenja cjeline kompleksa u 19. stoljeću.

²⁸ Dijana Požar s pravom ukazuje da je plan mogao nastati najranije nakon 1773., jer se na planu pojavljuje i tlocrt zgrade pandura, za koju je sačuvan izvorni projekt iz te godine (Požar, *Vlastelinski sklop*, bilj. 11). Budući da je tlocrt samog dvorca na tome planu ostao u posve istim gabaritima od vremena gradnje 1750., a isti je prikazan također i na planu Gabrijela Homera iz 1817., očito je da nikakvih dogradnji dvorca nije bilo krajem 18. stoljeća, sve do prve dogradnje u 19. stoljeću.

Razdvajanje gospodarskog i rezidencijalnog dijela dvorišta dvorca, uklanjanje baroknog vrta i njegova zamjena perivojem poslije početka 19. stoljeća

Ta je radikalna promjena najprije dokumentirana planom koji je izradio dugogodišnji geometar vlastelinstva Gabrijel Homer 1817., a vjerojatno je izvedena ubrzo i u skladu s dogradnjom dvorca 1824. (sl. 5). Plan je obuhvatom i načinom crtanja praktički identičan planu sa snimkom postojećeg stanja i izvedenim baroknim vrtom, što sugerira da ih je ili izradio isti autor ili se pak Gabrijel Homer bitno oslanjao na stariji plan prilikom izrade prikaza novoga rješenja uređenja cjeline kompleksa dvorca. Nekadašnja cjelina dvorišta, u kojoj je vrt bio izdvojen ogradom, odijeljena je sada na dva jasno razdvojena dijela, na manji dio gospodarskog dvorišta na sjevernoj strani i preostali rezidencijalni s dvorcem. Podjela je bila izvedena tako da je linija postojeće sjeverne ograde vrta produžena do ograde kompleksa prema ulici. Rezidencijalni dio je prostorno objedinjen uklanjanjem ne samo ograde vrta prema dvorcu, nego i parternog vrta samog, a na njegovom mjestu tada je predviđena sadnja drveća i uređenje razmjerno malog perivoja na raspoloživoj površini od dvorca do obale Dunava.

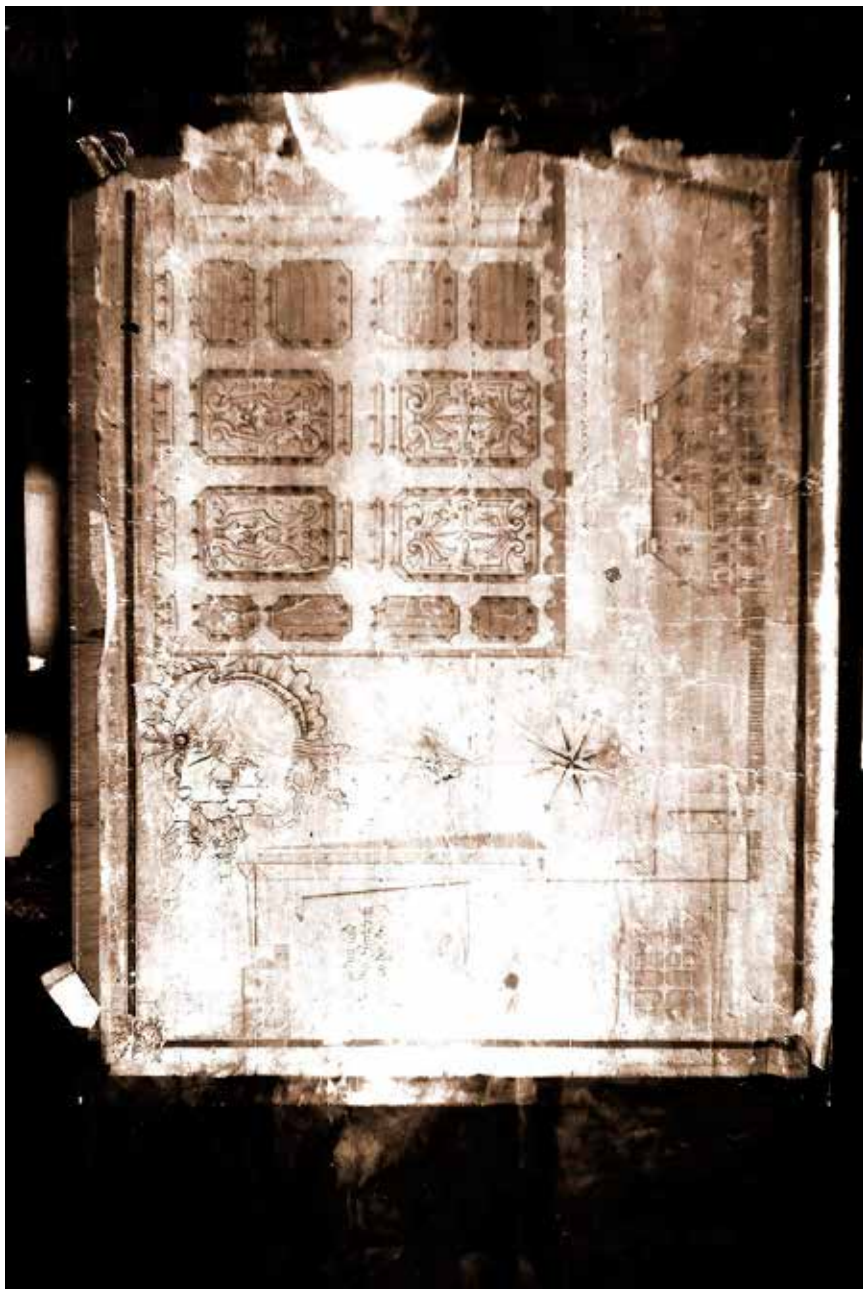
Osnovna koncepcija budućeg perivoja bila je jednostavna: oko središnjeg travnjaka, koji se prostirao prema dvorcu do položaja nekadašnje ograde vrta, zamišljena je sadnja drveća, sa stazama između njih. Ispred dvorca je ostavljen otvoreni prostor, koji se pred dijelom pročelja spajao s prostorom travnjaka.²⁹ S vremenom je park dotjerivan, a naraslo drveće posve je zaklonilo tadašnji otvoreni pogled s Dunava na dvorac, dok je u pogledu iz parka rijeka provirivala u fragmentima. Perivoj malenih razmjera u dvorištu dvorca svojim je stablima međutim skrivao u ključnom pogledu s velike rijeke arhitekturu dvorca i kada je on bio konačnom dogradnjom na kraju 19. stoljeća znatno povećan. U drugoj polovini 20. stoljeća bio je postupno posve degradiran, a zatim je potpuno uništen u bombardiranjima 1991., u kojima je i sam dvorac, kao i cijeli njegov kompleks, zamalo doživio svoj kraj.

²⁹ Središnji travnjak je bio približno ovalnog oblika, ali samo približno, pa nikada nije imao formu vrlo pravilne geometrijske elipse, kakva je u suvremenom rješenju projekta novog perivoja na mjestu staroga (prema arhitektonskom rješenju arh. Sonje Jurković iz 2010.) interpretirana kao njena „obnova“. Projekt je izveden na temelju nedostatne i neodgovarajuće valorizacije povijesnog vrta, u kojoj je negirana svaka vrijednost, pa čak i samo postojanje baroknog parternog vrta u 18. stoljeću (!). Suvremeno rješenje do sada je dijelom izvedeno tek kao popločenje partera dvorišta dvorca betonskom podnom galanterijom, poslanom tako da oformljuje središnju elipsu travnjaka (na kojemu su projektom predviđene dodatne elipse i druge suvremene forme novog hortikulturnog rješenja za cvjetnjake, nova stabla i sl.). Galanterija je poslaga tako da „zvjezdasto“ naglašava elipsu, a uz nju je još naknadno trebao biti podignut gusti red kandelabera, kopije jednog starijeg kandelabera iz 19. st. iz dvorišta.

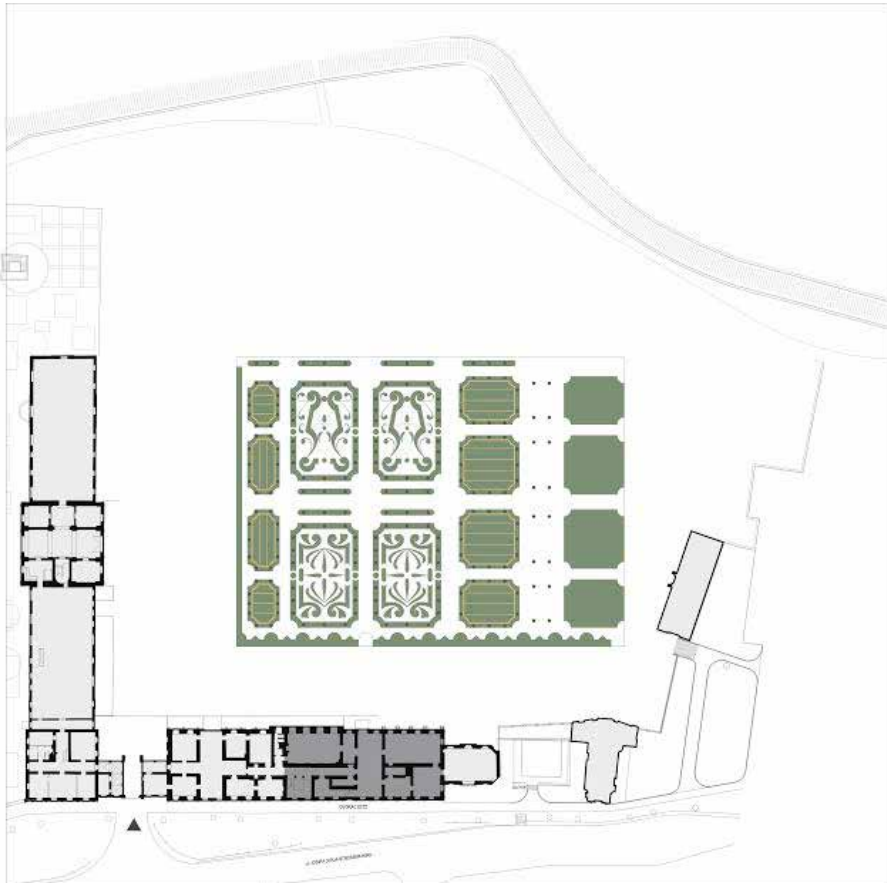
Zaključak

Barokni dvorac Anselma Kasimira von Eltza, koji danas tvori jezgru u historicizmu konačno formirane arhitektonske cjeline, jedan je od značajnih spomenika slavonskog baroka. Geometrijski parterni vrt koji je bio projektiran i izveden zajedno s dvorcem sredinom 18. stoljeća bio je integralni dio njegove arhitekture. Sam vrt je jedan od najvažnijih i najljepših pojedinačnih spomenika u ukupnoj baštini grada Vukovara, ali i u ukupnoj ne baš prebogatoj baštini parkovne kulture u Hrvatskoj on ima posebno i vrlo istaknuto mjesto. Zajedno s nekoliko desetljeća starijim i nešto većim nekadašnjim geometrijskim vrtom dvorca Maximilliana Gosseaua u Nuštru, geometrijski vrt dvorca u Vukovaru rijedak je i time osobito dragocjeni spomenik barokne parkovske kulture u Hrvatskoj, posebno zbog činjenice da je očuvan preslik izvornog projekta vrta. Njegova obnova je ne samo moguća i konzervatorski lako izvediva,³⁰ nego je i prijeko potrebna, prvenstveno zbog reafirmacije očuvane barokne baštine u cjelini kompleksa dvorca Eltz. Uklapajući se također dobro i u cjelinu historicističkog ambijenta (sl. 2), obnovljeni barokni vrt reafirmirao bi baroknu središnju os izvornog dvorca, očuvan u danas samo u položaju jednih od vrata izlaza iz dvorca u dvorište, kao i nekadašnju širinu njegovog pročelja. Istovremeno bi trajno reafirmirao i, osobito svojim raskošnim *parterre de broderie*, bitno obogatio najveću vrijednost cjeline prostora obnovljene arhitekture kompleksa, posebno u njegovoj otvorenosti i spoju s moćnim Dunavom.

³⁰ U obnovi baroknih vrtova primjenjuju se i arheološke metode kojima je moguće utvrditi točne položaje, pa čak i odrediti pojedine biljne vrste koje su bile sadene u 18. stoljeću.

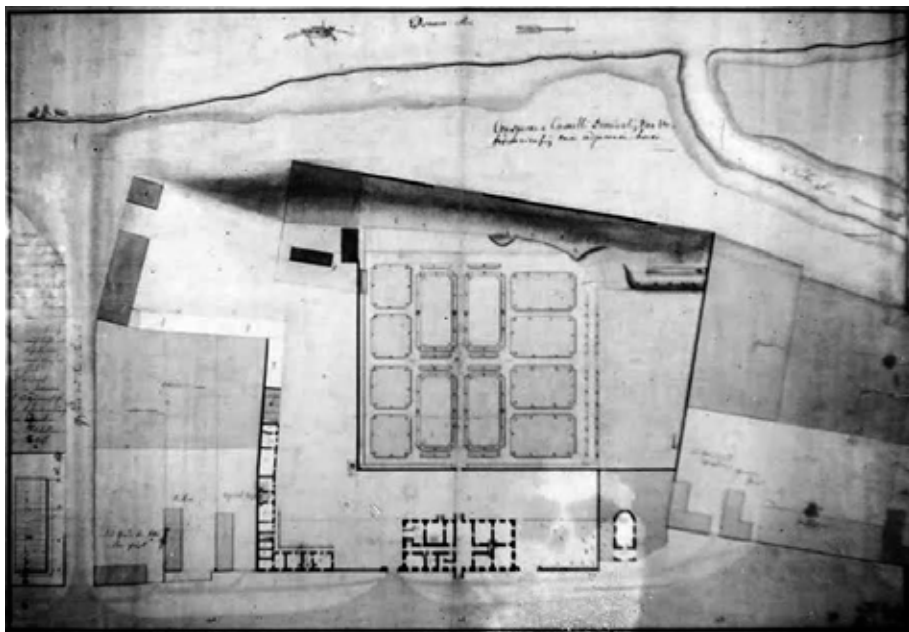

Sl. 1. Projekt baroknog vrta dvorca Eltz s prikazom zapadnog pročelja dvorca, oko 1750. (ili oko 1735.)

Sl. 2. *Rektifikacija projekta baroknog vrta dvorca Eltz u sklopu današnje arhitekture kompleksa (Zlatko Uzelac i Bruno Diklić d.i.a., Ministarstvo kulture RH, Uprava za zaštitu kulturne baštine)*

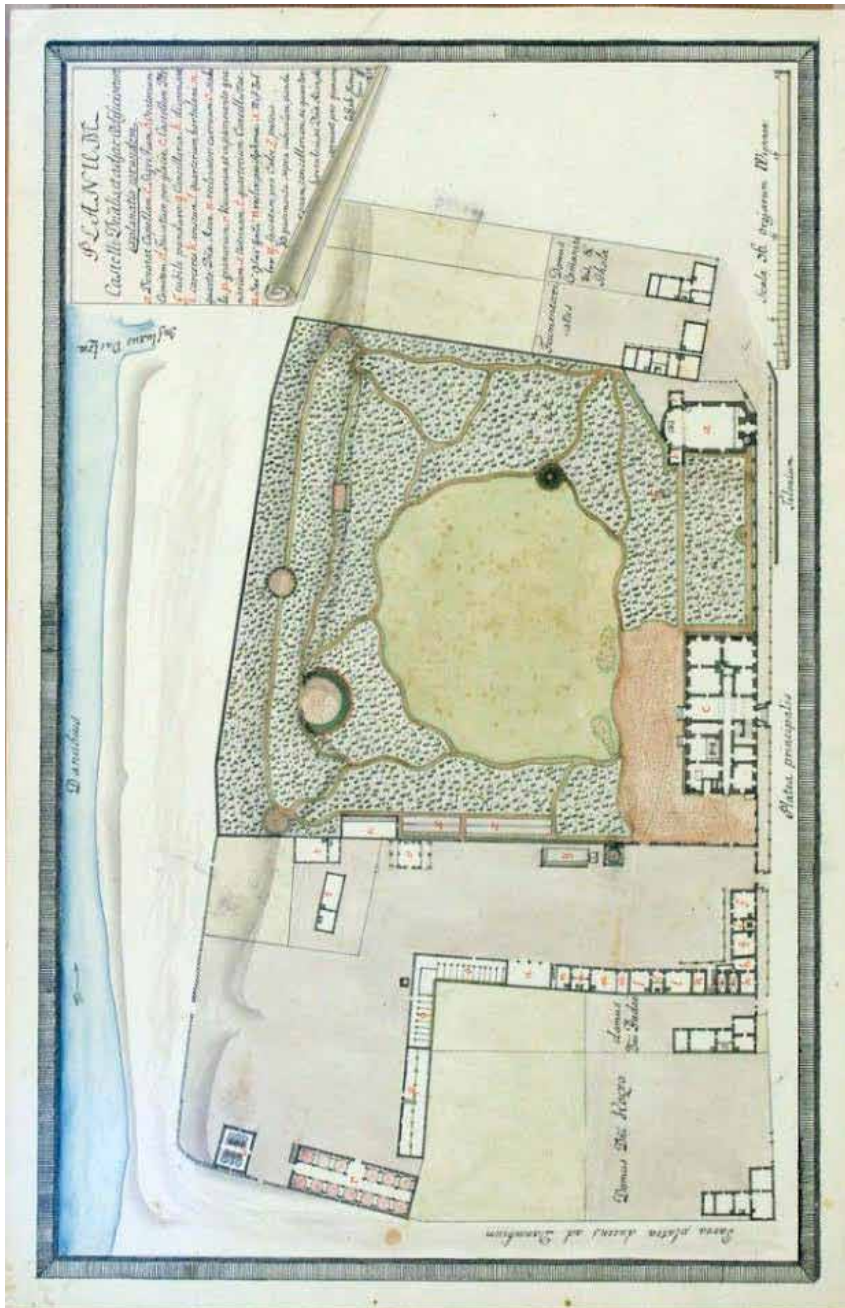

SI. 3. Snimak postojećeg stanja kompleksa dvorca Eltz s nacrtom izvedenog vrta, kraj 18. st.

SI. 4. Crtež baroknog dvorca Eltz s kapelom sv. Roka i baroknim vrtom kartografa Franza Xavera Blumena iz 1759.

SI. 5. Plan kompleksa dvorca Eltz s prikazom nove koncepcije uređenja cjeline, Gabrieljel Homer, 1818.

Summary

THE BAROQUE PARTERRE OF THE CASTLE ELTZ IN VUKOVAR

In this paper a photograph of the lost original layout of the building complex of the Eltz castle from the mid-18th-century is published, showing the ground plan of the geometrical parterre garden between the castle and the Danube river bank. Along with a photograph of an also lost drawing of the completed works on the building complex from the late 18th or early 19th century and other reliable sources, the photograph testifies to the appearance of the Baroque building complex from the 18th century. The architecture of castle and garden formed an indivisible unity and the reconstruction of the garden, in conformity with similar reconstructions of French geometrical gardens in Europe, would be a significant contribution to garden culture in Croatia.

The Baroque castle of Anselmo Kasimir von Eltz, which today forms the nucleus of the architectural unity finally produced in Historicism, is a significant monument of Slavonian Baroque. The geometrical parterre, designed and completed together with the manor, was an integral part of its architecture. The garden itself is one of the most significant and most beautiful monuments of the entire Vukovar inheritance, while in the whole of the admittedly not very rich inheritance of garden culture in Croatia, the garden occupies a special and very prominent place. Along with the several decades older and slightly larger former geometrical garden of the castle of Maximillian Gosseau in Nuštar, the geometrical garden of the Vukovar castle is a rare and particularly valuable monument of Baroque garden culture in Croatia, especially due to the fact that the copy of the original garden design is preserved. The reconstruction of the garden is possible and in the conservational sense easy to conduct and it is extremely important especially for the sake of the reaffirmation of the preserved Baroque inheritance in its entirety of the Eltz castle. As it matches the historical ambience in its entirety (picture 2), the restored Baroque garden would reaffirm the Baroque central axis of the original castle, which is preserved in the position of an exit door of the castle to the courtyard, as well as the width of its facade, and at the same time would permanently reaffirm and greatly enrich the great value of the overall space of the restored architecture of the building complex in its openness and connection to the mighty Danube river.

Keywords: Vukovar, Eltz castle, Anselmo Kasimir von Eltz-Kempenich, park architecture, Baroque parterres, Baroque castles, Baroque in Slavonia

(Translated by Mica Orban Kljajić)

Kontakt autora:

Zlatko Uzelac, Institut za povijest umjetnosti, Ulica grada Vukovara 68, Zagreb
e-mail: zlatko.uzelac@gmail.com

